

Antroponymické precedenty v pozícii hodnotenia

(Úvahy nad knihou J. Holznera *Svätý Pavol*. Bratislava: LÚČ, 2011, s. 672)

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

Kľúčové slová: precedentné mená, Apoštol Pavol, Staroveké Grécko, hodnotovosť, kultúra

Ключевые слова: прецедентные имена, Апостол Павел, Древняя Греция, оценочность, культура

Hneď v úvode rozsiahlej životopisej knihy J. Holznera *Svätý Pavol* je uverejnený predhovor Kardinála J. CH. Korca, v ktorom sa autor vyznáva, že túto knihu prečítal už jedenásťkrát. Zdá sa, že po jej prečítaní človek môže pochopiť nadšenie kardinála Korca pre knihu J. Holznera. V prvom rade záujme čitateľa nie historický príbeh spred takmer dvoch tisíc rokov, hoci aj ten je neopakovateľný a pútavý, ale v centre pozornosti vidíme **hľadanie a nachádzanie hodnôt** človekom v samom sebe a týmto ľudským prostredníctvom nachádzame hodnoty existujúce mimo nás, no určené pre nás.

Hodnotový svet zrejme najviac vnímame v jeho **ľudských podobách**. Veď každý jednotlivec je neopakovateľný ako odtlačok prstov. Odtlačok ľudskej bytosti takisto zanecháva stopy v povedomí ostatných ľudí, ich význam narastá úmerne duchovnej a psychologickkej sile každého jednotlivca. Tieto duchovné odtlačky jednotlivca vedia odhaliť talentovaní autori, akým sa nesporne prezentuje J. Holzner. V jeho knihe si zákonite musíme všimnúť práve jej hodnotovú stránku. Napokon viditeľné hodnoty tvoria ľudia, identifikovaní v konkrétnych **menách**. V lingvokulturológii sa takto využívané mená charakterizujú ako **precedensy, precedentné mená** (Krasnych, 2002), čo znamená používanie mien známych osobností ako nositeľov konkrétnych vlastností, prostredníctvom ktorých sa hodnotia iní ľudia. V Holznerovej knihe sa používajú antoponymá z rôznych oblastí ľudskej činnosti. V čitateľských predstavách vidíme pre sebou veľké množstvo rozmanitých veľkých ľudských duchov, ktorí viac menej výrazne poznamenali históriu našej civilizácie. A hoci mnohí z nich žili pred obdobím, v ktorom pôsobil *Apoštol Pavol* a mnohí žili po ňom, v hodnotovom rámci sú mu všetci nadčasovými partnermi. Pri takejto premyslenej štruktúre knihy sa *Pavol* dostáva do „spoločnosti“ *Homéra* a jeho postáv, ale takisto „diskutuje“ s *Kantom*, polemizuje s *Tolstým*, ba vie odsúdiť bohov a bohyne, ktorí si vyžadovali zvrátenú úctu v podobe ľudských obetí. Hádám najzložitejšia je polemika s *Mojžišom*, s jeho zákonom, ktorý *farizej Šavol* dodržiaval a ctil si nadovšetko, aby potom ako *Apoštol Pavol* vyzdvihol pred neho zákon nový, *Kristov*. Tento prerod *Pavla*, či vlastne jeho *narodenie v Kristovi* sa muselo odohrať, aby detailne poznal jednu aj druhú duchovnú hodnotu, okolo ktorých sa rozvíja polemika, neraz v tragických historických stretoch, čo zase svedčí o veľkých deformáciách v prijímaní trvalých hodnôt a interpretácii konkrétnych teologických systémov.

Veľkosť *Pavlovej* osobnosti sa rozširuje aj týmto mnohopočetným spoločenstvom viac ako trojtisícročného obdobia. Vôbec pritom nejde o špekulatívne schémy, ale o veľmi živé konfrontácie osobnostné, pre ktoré Holzner využíva bohaté historické a bibliografické zdroje od tých najrenomovanejších autorov. Tie sú doplnené umeleckou, filozofickou a teologickou spisbou za celé spomínané trojtisícročie. Na pozadí hodnotových hľadání *Homéra a jeho Odysea*, za asistencie *Alexandra Veľkého*, *Caesara*, či *Hanibala*, v zrkadle nositeľov gréckej múdrosti *Sokrata*, *Platóna a Aristotela*, v priamej konfrontácii s členmi *Veľkej rady* v Jeruzaleme, ba aj so židokresťanmi, neskôr s *Nerónom* a jemu podobnými *Pavol* preputoval stáročiami, aby mal čo povedať svojim duchovným nasledovníkom akými boli *Ján Zlatoustý*,

sv. Augustín, Gregor Veľký, ale zároveň aby viedol ostré spory s Lutherom, Spinozom, Nietzsche a podporil umeleckú dokonalosť Goetheho.

Pavol mal a má čo povedať všetkým hľadačom, lebo sa opiera o hodnotu, ktorú považoval za najväčšiu. Preto ju rozširoval všetkými dostupnými cestami – misijnými cestami po celom Stredomorí od *Svätej Zeme po Herakleitové stĺpy*, listami, zakladaním kresťanských obcí, kázňami, verejnými vystúpeniami pred nepriateľmi nového učenia a vlastným utrpením, počas ktorého bol osemkrát zbičovaný a takmer ukameňovaný k smrti, aby jej nakoniec podľahol na popraviske v centre vtedajšieho nášho sveta v Ríme. Hodnoty rozširované *Pavlom* boli potvrdené tou najväčšou cenou, ktorú človek na zemi pozná.

V Antiochii vykonávali misijnú činnosť viacerí učeníci Krista. V jednom zozname sa spomínajú ľudia, ktorých mená sú dnes zabudnuté. A hoci *Pavol* je v tom zozname na poslednom mieste, pravda pod svojim už novým menom, prekonal všetkých:

A Šavla tu stretávame na ostatnom mieste. Ľudia dnes už takmer zabudnutí sa spomínajú pred ním (s. 115).

Hľadanie nového zmyslu viery cez Kristovu náuku si vyžadovalo obrovské úsilie, ktoré vynaložil práve *Pavol* a ktoré do istej miery bolo symbolizované zmenou jeho mena, keď sa z *farizeja Pavla* stál *Apoštol Pavol*. Veď bolo treba prekonať tisícročnú tradíciu prísneho dodržiavania *Mojžišovho zákona*, ktorý mal detailizované podoby a v každodennom živote sa menil na systém zákazov a príkazov, ktorých prekonanie si vyžadovalo radikálne rozhodnutie osobné, vieroučné s ďalekosiahlymi dôsledkami. Tie v konečnom dôsledku viedli k vytvoreniu kresťanskej cirkvi, ktorej nové zásady veľmi ťažko prijímali mnohí pôvodní učeníci Krista, v dejinách prvotnej cirkvi zostali známi ako *židokresťania*:

A aký skvele slobodný bol tento Pavol! Mnohí z nich chodievali predtým do synagógy a žili podľa Možišových zákonov. Neustále počuli len: „To nerob! Toho sa nedotkni!“ Všetko bolo „čisté“ alebo „nečisté“. Nebolo možné prijať nijaké pozvanie, lebo človek nevedel, či nebudú podávať bravčovinu alebo tučného úhora z Orontu. Nemohlo sa slobodne kúpiť mäso, veď mohlo byť z obetí modlám, ani hydinu, ak nebola celkom bez krvi. Tak praktizovali učeníci z Jeruzalema. A Pavol vravieval, že Kristova smrť nás oslobodila od starého zákona (s.117).

Kresťanská cirkev sa mohla zrodiť za obrovského vôľového a duchovného nasadenia jej zakladateľov na čele s *Pavlom*. Cítala to aj verejnosť v Antiochii, ktorá v staroveku bola povestná svojou komunikačnou pohotovosťou a do istej miery vtipnými dobovými komentármi svojich obyvateľov. Podľa autora práve táto vlastnosť *Antiochijčanov* dala svetu jedno z najobsiahlejších mien, ktoré pretrváva už dve tisícročia:

Prívrženci Ježiša tu po prvý raz dostali z úst ľudu a čoskoro aj od úradov meno christiani (kresťania). Židia ich aj naďalej volali nazaréni, ako to ešte dnes robia národy semitských rečí. Sami sa volali „bratmi“, „učeníkmi“, „svätými“, „veriacimi“, „priateľmi“ (s. 115).

Slovo *kresťania* tak nastúpilo svoju vlastnú misijnú púť vďaka forme, akou sa prví nasledovníci Krista prezentovali. Boli známi najmä tým, že často spievali piesne o *Kristovi*. Keďže v antickom svete tohto obdobia dominoval duch helenizmu a *gréčtina* bola jeho najviditeľnejším komunikačným reprezentantom, tomuto lingvokultúrnemu fenoménu vďačíme za našu duchovnú a náboženskú identitu. Pritom slovo *christiano-i-kresťania* obsahovalo vďaka jazykovej polysémii aj mnohovravné konotácie:

Slová Christos a chrestos (pocitívý) sa vtedy rovnako vyslovovali a vznikla slovná hračka: slovo kresťania mohlo označovať vyznávačov Krista, ale i pocitívcov s komickou príchuťou bigotnosti (s. 118).

Duchovný a teologický univerzalizmus vznikajúceho kresťanstva možno dedukovať aj jazykovým a etnokultúrnym porovnávaním. Názov *kresťania* obsahuje v sebe z tohto hľadiska niekoľko lingvokultúrnych východísk vtedajšieho antického sveta, ktoré symbolicky registrujeme dodnes v nápisu na kríži, ktorého obsah a podobu vyčítali farizeji *Pilátovi*:

Zmysel mena **učeníci Pomazaného** je hebrejský, základné slovo **christiano** je grécke a koncovka latinská. Toto hebrejsko-grécko-latinské slovo je teda prekvapujúci náprotivok nápisu na kríži, ktorý dal pribiť **Pilát** ako nevedomý hlásateľ kresťanského univerzalizmu (s. 118).

Východné Stredomorie predstavuje akýsi magický kút zeme, cez ktorý prechádzali najväčšie osobnosti antiky, aby plnili svoje, bežnému smrteľníkovi nepochopiteľné poslanie. Túto oblasť preputovali hrdinovia *Tróskej vojny* **Achilles**, **Agamenon**, **Menelaos**, **Odyseus**, aby vrátili **Helenu**, ktorú uniesol **Paris**. Odtiaľ začína svoju nenapodobiteľnú dobyvateľskú cestu **Alexander Macedónsky**, aby na ďalšie storočia rozšíril kultúru **Helenov**, tu zanechali svoje veľké historické stopy **Caesar**, **Antonius**, **Oktavianus Augustus**, aby po tragických a osudových gigantických súbojoch upevnili vtedajšiu prevahu Západu nad Východom. Vo všetkých uvedených historických udalostiach evidujeme pochod Západu na Východ. Dôsledky tejto západo-východnej expanzie boli a zostali veľké a ich stopy nachádzame v rôznych podobách dodnes. Pravda v staroveku boli aj opačné východo-západné dobyvateľské pohyby. V prvom rade sa to týka pokusov Perzie ovládnuť Grécko v 5. storočí p. n. l. No také precedentné mená ako *Maratón* a *Salamis* hovoria o neúspechu Východu ovládnuť Západ. Na uvedenom historicko-geografickom pozadí je charakteristika *Pavlových* misijných ciest podaná ako úspešná expanzia Východu práve na Západ s obraznou asociáciou s *Alexandrom Macedónskym*, v ktorej obidve veľké osobnosti sú svojimi činmi porovnateľné a prvý je predobrazom druhého, len v opačnom garde. *Alexander* došiel až do Indie a *Pavol* až do Španielska:

A teraz sa začínajú veľké dejiny pavlovských misijných ciest, jeho obrátený Alexandrovský pochod od Východu až po Herkulove stĺpy (s. 127).

Porovnanie hrdinského *Alexandra Macedónskeho* s *Pavlom* má viaceré podoby. Keď veľký vojvodca prekročil hranice *Ázie*, bol plný odhodlania, ktoré posilňoval úctou k *Achillovi* a jeho priateľovi *Patroklovi*, usmrteného *Hektorom*. Kontext týchto veľkých duchov prerastá históriu ako misijné odhodlanie *Pavla*, ktorý sa rozhodol prejsť hranice Európy. Tak sa pomyselne stretávajú dvaja dobyvatelia na európsko-ázijskej križovatke v tieni trójskej minulosti, vojenský dobyvateľ Východu a duchovný dobyvateľ Západu *Alexander Macedónsky* a *Pavol z Tarzu*. Ich svedkami, ktorí vytvárajú dôstojnú a veľkolepú historickú scénu, sú ďalší velikáni antiky:

Takto mal Pavol zaútočiť na Európu. Odtiaľ sa vybral nábožný Eneas, nesúc na chrbte sivovlasého otca, aby po dlhej bludnej plavbe zakotvil na brehoch Italie. Na druhej strane vyčnievala Patroklova mohyla. Tam kedysi – naplnený úctou k svojmu hrdinovi Achillovi – vyskočil Alexander Veľký v plnej zbroji z lode na zem a obetoval trójskym hrdinom. Jeho vojvodcovia na tomto mieste založili krásne mesto Alexandria Troas. Caesar sa vraj zapodieval snom: preniesť sídlo vlády sem. Augustus povýšil mesto na italskú kolóniu veteránov. Takto si tu teda podali ruky Grécko a Rím (s. 217).

Hoci v *Pavlovom* príbehu je najviac motívov, ktoré pochopiteľne vyvolávajú asociácie s antickým Gréckom, jeho literatúrou a filozofmi, podobné porovnávanie sa vzťahujú takisto na legendárne dejiny antického Ríma. Vyššie spomínaný trójsky hrdina *Eneas* je svojím spôsobom zakladateľom rímskej antiky a zostal známy po celé doterajšie európske kultúrne dejiny vďaka rímskemu básnikovi *Vergiliovi* a jeho *Eneide*. *Pavol* je spojený istou geografickou mystikou so spomínaným zakladateľom antického Ríma:

Na týchto brehoch pristáva Vergiliov Hrdina Eneas a so zlatým prútkom zostupuje do podsvetia, ktorého vchod mal byť tu (s. 528).

V poldruha tisícročných dejinách antického Ríma nachádzame viaceré kulminujúce roky a udalosti. K nim patria aj dlhé vojny Ríma s Kartágom na čele s nezabudnuteľným vojvodcom *Hannibalom*. Z čias najväčšieho ohrozenia Ríma zostal okrídlený výraz – úzkostlivý výkrik o smrteľnom nebezpečenstve, ktorému bola vystavená samotná existencia

Ríma. *Hannibal* v istom zmysle je nositeľom tej istej osobnostnej veľkosti ako *Pavol*, ktorý podľa autorovej koncepcie ohrozoval pôvodný judaizmus:

Židia, ktorí tu bývali, si určite zvedavo a s útrpnosťou prezerali svojho krajana. „Hannibal ante portas!“ – tak volali kedysi prestrašení Rimania. „Paulus ante portas!“ – takto by boli mohli väčším právom volať dnes, keď Kristov vojvodca stál pred Porta Capena (s. 535).

Veľké osobnosti európskej kultúry, reálne aj mytologické, tvoria jeden celok, vytvárajú historicko-duchovný a hodnotový špalier reálnemu životnému príbehu apoštola *Pavla*. K takým celkom určite patrí prvý cisár *Augustus*, po stopách ktorého tiež putoval *Pavol*:

Pred sotva päťdesiatimi rokmi vplával sem nádherná loď s umierajúcim cisárom Augustom (s. 529).

Pavla možno porovnávať s historickými osobnosťami, kráľmi, cisármi, vojvodcami, legendárnymi bytosťami a s ďalšími známymi bytosťami, čo svedčí o jeho veľkom duchovnom rozmere. Autor vie zobrať z ich príbehu konkrétnu charakteristickú črtu a vhodne ju konfrontuje s jednotlivými *Pavlovými* vlastnosťami. K tým najkrajším nesporne patrí jeho porovnanie s jedným zo starovekých kráľov:

Čoho sa vraj dotkol kráľ Midas, všetko sa stalo zlatým. Čo taký veľký duch ako Pavol vezme do rúk, stane sa tým samým veľké a mimoriadne (s. 587).

Toto prostredie veľkých osobností je dôstojné veľkému misijnému poslaniu *Pavla*. V uvedenom osobnostnom kontexte je naozaj pozoruhodné, že spoločenstvo veľkých duchov „zviedlo“ slovenského prekladateľa (Valentín Kalinay), aby do textu vniesol vlastnú myšlienku a rozšíril „spoločnosť“ *Pavla* o našich slovanských Apoštolov:

Cirkev musí k národom hovoriť ich rečou. To bol aj nedostatok nemeckých kňazov, že žili svojím spôsobom, nepoznali reč ani citový svet našich predkov, kým neprišli Cyril a Metod, ktorí hovorili a cítili ako oni (s. 222).

Hrdinovia Trójskej vojny ponúkajú svojim neopakovateľným osudom aj ďalší precedens pre *Pavlove* misie. Zosobením ohromného vypätia a ešte väčšej vôle zakončiť svoj osud úspešne je *Odyseus*, kráľ Ithaky. Veď druhá časť *Homérových* spevov nie náhodou je pomenovaná po ňom ako *Odysea*. Svoje vlastné *Odysey* absolvoval od čias Trójskej vojny ne jeden objaviteľ, pútnik, cestovateľ. K tým najväčším nesporne patrí *Pavol*, ktorý hádam aj prekonal svojho obrazného predchodcu výsledkami, dĺžkou cestovania, celkovým osudom, ktorého dôsledky evidujeme aj v súčasnosti. Zatiaľ čo *Odysea* trójskeho hrdinu zostala nádherným umeleckým obrazom, *Odysea Pavla* svojou podobou predstavuje realitu stále. Aby sa veľkosť *Pavlových* ciest ukázala v čo najjasnejšom svetle, je rozšírená o asociácie s legendárnymi moreplavcami zo severnej Európy, o ktorých sa niektorí historici domnievajú, že už 500 rokov pred *Kolumbom* poznali Ameriku. No *Kolumbus-Genuan* (Janovčan) už nikdy nebude v hodnotovom cestovateľskom rebríčku prekonaný. Veď aj *Gagarina* nazývajú *Kolumbom vesmíru*. V našom prípade umocňuje jeho príbeh hodnotenie významu ciest *Pavla*, hoci loď, na ktorej sa plavil, nedostala historické meno, ako *Kolumbova Santa Mária*:

Misionárske Pavlove cesty boli nazvané kresťanskou Odyseou. Od Homérových čias naozaj nijaká loď nevyplávala k smelšej vikingskej ceste. Cyperská loď by si zaslúžila, aby sa zvečnilo jej meno, nie menej ako loď Kolumbova, lebo vo svetovom význame táto cesta veru nezaostávala za cestou smelého Genuana (s. 128).

Tým, že *Pavol* putoval po miestach, na ktorých zanechali svoje stopy iné veľké osobnosti dejín, nielenže sa s nimi porovnáva, ale sa zdôrazňuje jeho významová a duchovná dominantnosť nad nimi. Pritom tieto misijné miesta pred *Pavlom* i po ňom trvalo poznamenali svojou prítomnosťou umelci, myslitelia, vládcovia, vojvodcovia. Veľkosť *Pavlových* príbehov je posilnená tým, že sa s nimi zoznamovali iné svetoznáme osobnosti. K takým určite patrí hádam najväčší námorný vojvodca Anglicka admirál *Nelson*, ktorý pred rozhodujúcou bitkou svojho života čítal jeden z oných príbehov:

Anglický námorný hrdina **Nelson** ho čítal na svojej vlajkovej lodi za rána bitky pri Trafalgare. Ako syn anglického duchovného bol od mladosti oboznámený so Svätým písmom a podobne ako iní odvážni hrdinovia nachádzal v ňom potechu v najťažších dňoch svojho života (s. 515).

Pavol sa čas od času vracal do jednotlivých kresťanských obcí, ktoré predtým založil. Väčšinou tieto návraty boli radostné, najmä keď sa jeho učenie upevnilo a šírilo. V takých prípadoch sa tiež hodí obraz **Kolumba** a jeho úspechu po návrate do Európy:

*Predstavení a veriaci privítali oboch pionierov evanjelia nie ináč, ako privítali neskoršie **Kolumba** a jeho druhov, keď sa vrátili domov zo svojej dobrodružnej cesty* (s. 175).

*Homérove veľkolepé spevy sú nevyčerpatelným zdrojom inšpirácií pri hľadaní a napĺňaní vlastných túžob. Môžeme sa do istej miery vžiť do fantazijných predstáv nemeckého chlapca **H. Schliemana**, ktorý pri čítaní *Ilias* a *Odysey* získal pevné presvedčenie o ich reálnom obsahu a o skutočnej existencii udalosti, ľudí a miest, ktoré sú v nich zobrazené. To hlboké detské presvedčenie stojí vyššie ako skeptické mudrovanie učených mužov. Neraz sa to v dejinách potvrdilo. Ešte aj dnes neraz čítame, že *Tróju objavil nemecký archeológ Schlieman*. Archeológom sa stál vo vedatorských klišé až po objavení *Tróje*. Aj tento prekrásny príbeh detsky čistej ľudskej túžby po pravde dopĺňa obraz *Apoštola Pavla*:*

*Pomyslime len na **Schliemana** a jeho vykopávky v **Tróji!** V každom veľkom mužovi sa ožýva aj dieťa, ktoré vo svojich snoch už dávno prežilo budúcnosť* (s.136).

Samotný *Homér*, nielen hrdinovia jeho diel, sa stál precedenčným menom pre zobrazenie veľkých autorských talentov. V našom prípade to platí o autoroch jednotlivých častí *Nového Zákona*, ktorých diela doslova žijú už dve tisícročia, podobne ako diela *Homéra* sú inšpiráciou viac ako dve a poltisícročia. V súvislosti s *Apoštolom Pavlom* sa to najviac vzťahuje k evanjelistovi *Lukášovi*:

*A pripravený bol už i **Homér tejto novej Odysey**, jeho životopisec **Lukáš*** (s. 216).

Motív *Homéra* a jeho *Odysey* sa opakuje v celom rade *Pavlových* misijných počinov: *Druhú časť Skutkov apoštolov by sme mohli nazvať apoštolskou Odyseou, Pavla kresťanským Odyseou* (s. 527).

Vlastne všade, kam prišiel počas svojich misií *Pavol*, autor hľadá a nachádza miesta, po ktorých zanechávali svoje duchovné stopy iné veľké osobnosti. A antické Grécko za mnoho storočí ich zrodilo veľkú plejádu. Nám Slovanom je blízke mesto *Solún-Thessaloniky*, druhé najväčšie mesto dnešného Grécka, ktorého grécky názov pochádza od mena sestry *Alexandra Veľkého*. Dodnes je na pobreží v Solúne jeho jazdecká socha a celý rad iných duchovno-historických pamiatok, svedčiacich o jeho veľkom význame nielen v osudoch Grécka. Upúta charakteristika *Euripida* jeho porovnaním s *Ibsenom*:

*Tam ležal v háji dubov, platanov, borovic a jedlí hrob gréckeho tragika **Euripida**, **Ibsena antiky*** (s. 243).

Oveľa zložitejší bol osud *Pavlovej* misie v *Aténach*. Je mnohovravné, že v jeho pozostalosti sa nenašiel ani jeden list *Atéňanom*, ako je to v prípadoch iných miest. Dominoval tu zrejme duch rozumu a nie srdca, ktorý je skeptický ku všetkému novému a vytvára zdanie vlastnej múdrosti. Pre vtedajších *Atéňanov* zrejme neboli určené Kristove slová: *Blahoslavení chudobní duchom, lebo ich je kráľovstvo nebeské*. I keď pochopiteľne *Atény* mali vo svojom duchovnom imaní vlastné podoby veľkosti, ktoré vrcholili za života takých osobností akými boli *Aristoteles*, *Platón*, *Sokrates*, *Perikles*, a za generácie, na čele ktorej stál *Temistokles*, čo porazila *Peržanov*. Ideu jediného Boha nachádzame u vyššie spomínaných veľkých Grékov, no ich potomkovia sa tejto hľadačskej línie nezachytili. Hodnoty veľkého hľadania starých *Atéňanov* boli v *Pavlových* časoch minulosťou, no kto hľadal, našiel ich, ako *Pavol* a cítil ich ako *Goethe*:

Na rohu istej ulice stál kostolík s oltárom s nápisom: *Neznámemu Bohu – Agnosto Theo*. Bol v ňom akýsi agnosticizmus, asi tak v *Goetheho* zmysle: „Kto ho smie pomenovať?“ „A kto vyznávať?“ (s. 270).

Hoci je zrejmé, že autor stavia *Pavla* nad všetky osobnosti, ktoré sú v knihe spomínané, v jednotlivých prípadoch niektorí veľikáni dejín akoby boli v konkrétnych momentoch jeho partnermi. Je pochopiteľné, že Nemeč Holzner dobré pozná práve nemeckých mysliteľov: *Vskutku je to tak, ako vraví Goethe: Najhlbšia téma svetových dejín je boj viery a neviery* (s. 540).

Samozrejme, že celý rad európskych mysliteľov sú s *Pavlom* konfrontovaní stále. Veď v takej či onakej forme sa museli stretnúť vo svojej tvorbe s hlavnými ideami kresťanstva, často ich tlmočili vlastným spôsobom, ktorý oficiálna cirkev nie vždy prijala. Dokonca veľký duch Ruska *L.N. Tolstoj* bol z Ruskej pravoslávnej cirkvi vylúčený. V cirkvi týchto ľudí často nazývali voľnomyšlienkami, čo obsahovalo negatívne konotácie, ba vylučovalo sa to s Kristovým učením:

Dôsledok z pesimistického svetonáhľadu bola askéza úteku od sveta. Je tu duchovná príbuznosť s ruským kresťanstvom Tolstého a Gorkého (s. 571).

Vtedajšia podoba ľudskej pýchy bola zrejme najviac zosobnená Atéňanmi. Veď si iba spomeňme na smutný osud veľkého hľadača a súčasne statočného aténskeho občana *Sokrata*, ktorý bol odsúdený na smrť na základe verejného hlasovania „slobodných“ Atéňanov. Napokon ich rozumovanie o slobode a demokracii vyznievalo dosť falošne na pozadí známych skutočností, že veľké hodnoty a bohatstvo Atén vytvárali otroci, ktorí podľa predstáv mnohých aj veľkých Grékov nemali dušu. Je pozoruhodné, že preexponované vyzdvihovanie rozumu prinášalo ďalšie paradoxy, v rámci ktorých veľkí manuálni umelci nepožívali vo vtedajšom Grécku úctu:

Ešte i Plutarch hovorí s neprílišnou úctou o umelcoch ako Feidas. Starý zákon vytvoril vôkol židovského robotníka atmosféru sociálnej úcty. U Pavla mala táto atmosféra ešte hlbšie pozadie – človek je chrám Ducha Svätého a „Kto pohŕda bratom, pohŕda nie človekom, ale Bohom“ (s. 298).

K *Pavlovým* duchovným partnerom a spoločníkom patria aj najznámejšie osobnosti, ktoré položili základy európskej historickej vede. Hoci *Pavol* nebol klasickým historikom, svoje listy písal nie so zámerom kronikára, ktorý zaznamenáva dôležité udalosti doby pre evidenciu v budúcnosti, predsa vlastným hlbokým zmyslom pre veľké dejinné udalosti sa vyrovnával aj tým najväčším antickým dejepiscom. *Pavol* v jednotlivých listoch podal hlboko premyslený obraz dejín a ich zmysel a poukázal na možnosti človeka v nich:

Pavlova obžalobná reč je taká mohutná a zhustená, že je hodná takého Tacita (s. 454).

Jednotlivé známe osobnosti sú interpretované ako možní stúpenci kresťanstva. Ako je známe, v dejinách kresťanstva je mnoho legiend a príbehov, ktorých reálnosť je v súčasnosti veľmi ťažko overiť. No podobné legendy sú takisto súčasťou kultúry bez ohľadu na ich historiografický základ. Podľa podobných legiend viaceré rímske a či grécke osobnosti sa stali stúpecami Krista, kresťanmi, hoci pochádzali aj z tých najvyšších spoločenských vrstiev. Takto jedna z legiend hovorí, že kresťankou bola žena *Pilata*. To isté zostalo v kresťanskom podaní ohľadom známeho filozofa a vychovávateľa budúceho cisára *Nerona* filozofa *Senecu*, ktorý nakoniec bol nútený siahnuť si na život, tak ako boli usmrtení mnohí prvotní kresťania v rímskych cirkusových arénach po strašnom požiari Ríma:

Len niekoľko krokov mal Seneca urobiť...Ba stredovek veril, že spravil tento krok a stal sa kresťanom (s. 544).

Pavlove interpretácie Boha, ktoré vytvorili základ jeho kresťanského obrazu, sú zákonite konfrontované s inými veľkými mysliteľmi. Je pritom zaujímavé, že v zásadných teologických hľadániach *Pavol* stojí bližšie k niektorými filozofom antického Grécka, ako k neskorším filozofom európskeho stredoveku. Aj tu je možné nájsť vysvetlenie toho, prečo sa

jeho misijné cesty úspešne realizovali najmä vo vtedajšom gréckom svete. V každom prípade je *Pavol* v nadčasovej spoločnosti najväčších mysliteľov našej civilizácie:

Tento mudrc je veľmi ďaleko od studenej Spinozovej múdrosti, podľa ktorej človek, ktorý miluje Boha, nesmie očakávať, aby ho i Boh miloval. Keby sa bol mohol Pavol zhovárať s mužmi ako Platón, určite by si boli rýchlo porozumeli. Helada myšlienkou Boha vo svojich najjasnejších chvíľach takmer dosiahla výšku Izraela, v jednom ho však prebehla: myšlienku Boha vedela aj umelecký stvárniť (s.279).

Pavol je partnerom takisto pre náboženských mysliteľov z ďalekej budúcnosti. Pre Holznera ako Nemca sa museli vynoriť možnosti porovnávania *Pavla* s *Lutherom*. Hoci ich doby od seba oddeľuje poldruha tisícročia, je zrejme, že je čo porovnávať. Veľký nemecký reformátor XVI. storočia, pôvodne zapálený katolík a dominikánsky mních, musel prejsť zložitým vnútorným a osobnostným vývojom a zrejme aj utrpením, kým vytvoril novú formu kresťanskej cirkvi. Je tu istá analógia s duševným stavom samotného *Pavla* počas jeho zložitých hľadání. *Pavol a Luther* sú dva veľké príklady hľadania optimálnej interpretácie Kristovho učenia:

Reči o „zhršení“, o akomsi „hlbokom zablúdení“ znejú príliš senzačne a očividne sa opierajú o obraz mladého Luthera, ktorý títo vysvetľovatelia premietajú do Pavlovej duše (s. 462).

Istá osudová podobnosť *Pavla* s ďalším veľkým hľadačom z neskorších čias potvrdzuje často určitú opakovateľnosť ľudského napredovania. *Pavlov* postoj k judaizmu má svojho nasledovníka v ďalšom kresťanskom svätcovi:

To vysvetlí niektoré Augustínove príkre formulácie a isté prehánania v dejinách náuky o milosti (s. 466).

Veľký kresťanský mysliteľ rodiacej sa kresťanskej cirkvi svätý *Augustín* v mnohom mal podobný osud ako *Pavol*. Zrejme jeho predurčením bolo pokračovať v diele veľkého apoštola a tento svoj osud naplnil:

Sme už zas pri Augustínovi, ktorého najžeravejšia túžba krúži vôkol pravdy, a od Augustína k Pavlovi je už iba krôčik (s.564).

Celý príbeh *Apoštola Pavla* sa v rôznych podobách a v konkrétnych jednotlivostiach zopakoval v dejinách viackrát, no ako celok je jedinečný a zrejme neopakovateľný. Z neho sa poučili významné osobnosti kresťanskej cirkvi, čerpali z neho, a vlastne všetky kresťanské spoločenstvá ho pravidelne spomínajú počas obradov počas celých dve tisíc rokov. Citujú ho mnohí autori a odvolávajú sa na jeho odkaz aj najvyšší predstavitelia všetkých kresťanských cirkvi vrátane veľkých pápežov:

Obyčajný smrteľník sa však nesmie rozhodovať podľa svojho nejasného citu. Musí, ako to vraví Gregor Veľký, opatrne prehmatať pôdu, či má únosný základ, či „jasne vysvetľuje Bohom chcený cieľ“ (s. 481).

Vlastne každý národ, ktorý prijal kresťanstvo, má svojich vlastných apoštolov, s ktorými sa asociujú bohaté tradície, legendy, duchovná a umelecká spisba, národné povesti. Viacerí z nich sú zaradení medzi šíriteľov *Kristovej náuky* európskeho, ba univerzálneho významu. K takým patrí aj apoštol Írov sv. *Patrik*:

Nábožní Malťania ešte dnes veria, že na modlitbu svätého Pavla zmizli jedovaté hady z ich ostrova podobne, ako Íri pripisujú podobné dobrodenie sv. Patrikovi (s. 525).

V *Pavlovom* príbehu je zdôrazňovaná najmä radostná stránka kresťanského učenia, kresťanstvo podával ako prostriedok nádeje, spásy, radosti a lásky pre všetkých ľudí. V jeho učení išlo o živý zákon bez formálnych obradových obmedzení. Práve túto idey rozvíjali neskôr veľkí kresťanskí myslitelia. *Pavol* mal svojich naozajstných nasledovníkov:

„My chceme byť nie zoblečení z tela, ale nadoblečení, aby i samo smrteľné telo bolo pohltené životom“. To sú slová, povedal Zlatousty, ktoré víťazia nad všetkými, čo sa rúhajú životu a čo obžalávajú telo! (s. 573).

Už v počiatkoch kresťanstva sa vytvárali naozajstné teologické školy, z ktorých vyšli veľkí teológovia a ktorých odkaz si osvojujú kresťania dodnes. K takej škole patrila okrem iného škola v Alexandrii, kde dodnes má svoje teologické zázemie najmä byzantská cirkev:

*Aký vysoký musel byť vedecký stav kresťanskej školy v Alexandrii, keď **Kliment Alexandrijský** mohol zvolať: „Odkedy je Kristus, nepotrebujeme viac humanistických (pohanských) škôl. Tento učiteľ učí všetko. Skrze neho sa celý svet stal Aténami a Gréckom“ (s. 573).*

Duchovnú spoločnosť robia Pavlovi ďalší významní myslitelia. Mnohí z nich sa vyjadrovali k slobode človeka, ktorú Pavol videl v spojení s učením Krista. Tým sa odlišoval od mnohých iných známych osobností:

*Každá iná sloboda, či je to sloboda **Epiketova**, či sloboda nemeckého idealizmu u **Kanta a Fichteho**, je v konečnom dôsledku predsa len útek pred skutočnosťou (s. 398).*

Filozofi a myslitelia našej civilizácie sa vyjadrovali prakticky k všetkým zásadným otázkam ľudského bytia. Spravidla sa vyjadrovali a vyjadrujú aj ku kresťanstvu, neraz sa ho snažia inovovať, modernizovať, ba vlastne aj v teologických kruhoch sa tvoria nové prúdy. V tomto myšlienkovom Babylone sme neraz v dejinách zaznamenali pohrdavé a ironizujúce poznámky na adresu kresťanstva, ako to bolo v prípade *L. Tolstého, Nietzscheho* a iných:

*Radosť je jedným z najúčinnejších motívov viery. Nemôžu povedať, ako povedal **Nietzsche**: „Keby len vyzerali vykúpenejšie tí vykúpení!“ (s. 592).*

Antické Grécko vytvorilo duchovnú a myšlienkovú základňu pre rozvoj prvých kresťanských cirkvi mnohými archetypmi ľudského života, jeho hodnotových hľadání zreálnených aj ideovo vymodelovaných, často neuskutočniteľných, no súčasne tvoriacich nedostihný cieľ ľudského snaženia. Zďaleka nie všetko, navonok hodnotné, mohol prijať Pavol do svojej koncepcie kresťanských hodnôt. Antické Grécko ponúkalo mnoho, no napríklad v Aténach Pavol nenašiel vhodné podmienky pre evanjelium, lebo tu vládol:

*Krásny **Narcisus**, ktorý sa obdivuje a odzrkadľuje v jasnom prameni a zaľubuje sa do vlastnej tváre. Márnotratne vypestovali všetky dary ducha, ale na úkor srdca (s. 287).*

V tejto súvislosti je Pavlove snaženie priblížené slovami veľkého nemeckého ducha *Goetheho*, ktorý vystihol podstatu ľudskej nezištnosti, spontánnosti a čistoty zrejme tak, ako svoje misie realizoval Pavol, ako na nich kázal a čo zodpovedá duchovnému obsahu jeho listov a jeho učenia:

*V čistote **srdca** počuť hlodať,
Vyššiemu, čistému a neznámemu
Z vďačnosti sa dobrovoľne oddať (s.287).*

Vlastne všade, kam prišiel Pavol so svojimi učeníkmi, bolo cítiť v duchovnom povetří prítomnosť veľkých duchov antiky. K takým mestám patrila aj maloázijský *Eféz*, centrum Iónie, ktorý v misijnej činnosti Pavla a jeho najbližších stúpencov zohral významnú úlohu. Vnímavo a citovo založení ľudia naozaj ešte aj dnes majú možnosť precítiť duch mnohých antických veľikánov tohto starogréckeho regiónu. Tu vznikli hodnoty, ktoré v dejinách a vo filozofii sa stále komentujú a analyzujú, ale ktoré bolo treba prekonať. O tom je autor knihy určite presvedčený, keď píše:

*Počujeme ešte dnes znieť **Homérovu harfu**, **Saphininu lýru** a **Anakreontove spevy**. Po uliciach *Efézu* sa prechádzal kedysi slepý pevec **Homér**, tu rozmýšľal **Herakleitos** o počiatkoch všetkého bytia, tu zaznelo prvý raz meno **Logos**, tu založil **Pytagoras** svoju asketickú školu svetskej múdrosti, tu položil **Herodotos** základy dejepisectva, tu vyhlásil **Tales** z **Milétu** vodu za základ všetkého bytia. Na počiatku bol oheň, vola **Herakleitos**, na počiatku bolo bezhranično, volal **Anaximandros**. A keď filozofický duch Iónie vyhasol, prišiel ktosi veľký a napísal: „Na počiatku bol **Logos**“. Na obrovskej vyvýšenine stála chýrna svätyňa bohyně **Artemis**, jeden zo siedmich divov sveta. Toto bol **Eféz!** (s. 353).*

Pri ideovej konfrontácii Pavla s gréckymi filozofmi Holzner nachádza jednoznačné vyššiu kvalitu u kresťanského apoštola a považuje to za samozrejmosť. Pritom mená uvedených

gréckych filozofov sa tradične spomínajú v dejinách filozofie ako nepochybná klasika svetového myslenia. No je tu presvedčivý protiargument:

Pavol predsa nemohol stáť nižšie ako Diogenes, ktorý v predtuche kresťanstva tak krásne vyjadril vnútornú slobodu duše proti vonkajšiemu životnému stavu (s. 584).

Zrejme k najúspešnejším miestam Pavlovej misijnej činnosti patrilo mesto Korint. Neprekypovalo aristokratizmom Atén, bolo v ňom mnoho nízkostí, nerestí, ale v plnej miere o ňom platilo, že *chorý potrebuje lekára*. Iba na prvý pohľad sa môže zdať paradoxom, že toto mesto si Pavol obľúbil, listy Korint'anom o tom podávajú jasné svedectvo, v ňom prežil aj najdlhšie obdobia svojho misijného pôsobenia:

Celým vtedajším svetom šlo okrídlené slovo: „Nie je pre každého cestovať do Korintu“, „Korintské dievča“ a predajné dievča bolo to isté. A jednako väčšmi ho miloval ako Atény. Lebo najväčšou prekážkou evanjelia nie je slabosť hriešneho tela, ale pýcha ducha (295).

Toto antické grécke mesto malo aj geografické a strategické predpoklady pre intenzívne rozširovanie mnohorakých kontaktov s ostatným antickým svetom. Námorné cesty, ktoré odtiaľ vychádzali a s nimi súvisiaci intenzívny obchod ako keby sa stotožňoval s možnosťou rozšírenia kresťanstva. V istom zmysle túto strategickú výhodu Korintu predvídal génius veľkého Caesara:

Caesar pred sto rokmi osadil na zrúcaninách starého mesta italskú kolóniu prepustencov a veteránov. Takto povstalo pod ochranou rímskeho orla antické Port Said (s. 294).

Korint s výraznou negatívnou povest'ou akoby opakoval osud samotného Krista. Tí, čo ho nechceli prijať, našli „dôvod“ pre svoje odmietavé stanovisko v mieste jeho pôvodu. Veď podľa zaužívaného stereotypu zo vtedajšej Galilei nemohlo prísť nič dobrého. Napokon jedno z jeho mien pochádza z názvy mesta, kde žil – Nazaretský. Mesto Korint sa stalo počiatkom viacerých vieroučných praktík kresťanov, pretrvávajúcich po súčasnosť:

Na prácu najbohatšie a najpovznášajúcejšie Pavlove dni boli nedele v Korinte. Tu vidíme prvý raz v Novom zákone prvé stopy kresťanskej nedele (s. 302).

Holzner sa úspešne snaží univerzalizovať prínos Pavla ako veľkého Apoštola a zakladateľa reálnej podoby kresťanskej cirkvi. Zároveň je Pavol na stránkach tejto knihy predstavený v podobe dediča tých najhodnotnejších antických tradícií. Počiatky kresťanskej nedele a kresťanskej liturgie, hoci obsahovo pretrvali dve tisícročia, vo viacerých ukazovateľoch boli neopakovateľné a dnešnému človeku už veľmi vzdialené. Oslavné piesne sa prelínali s hovoreným slovom, predneseným dôsledne premysleným takmer spevavým rytmom. Do istej miery to môžeme vidieť a počuť ešte dnes v pravoslávnej a čiastočne gréckokatolíckej liturgii počas čítania úryvkov z evanjelia. Rytmicky znejúce slávnostne prednesené slovo v antickom svete bolo evidentne aj výsledkom vysoko ceneného rečníckeho umenia. To potvrdzuje aj skutočnosť, že na vtedajších olympijských hrách jednou z hlavných disciplín boli vystúpenia rečníkov. Autor rečnícku zložku antickej kultúry a jej osvojenie si kresťanskou liturgiou presvedčivo dokumentuje fragmentom z osudu ďalšej antickej starorímskej osobnosti:

My chladní Severania si ani predstaviť nevieme rytmický cit Grékov, ktorý neskoršie prenikol do rímskej rétoriky. Vieme, že Grachus sa dával pri svojich politických rečiach sprevádzať hráčom na flautu, ktorý mu v príhodnej chvíli udával potrebnú výšku tónu alebo sprevádzal isté patetické miesta (s. 306).

Duchovné a hodnotové prostredie vytvárali Pavlovi bohovia, polobohovia, politici, umelci, vojvodcovia, ba vlastne všetky zosobnené sily vtedajšieho sveta. Kým boli kresťania na počiatku svojho putovania históriou, tieto sily v rôznej miere rešpektovali, mierne sa s nimi konfrontovali, no keď sa stali oficiálnou cirkvou po známom Milánskom edikte r. 313, nastúpili neraz cestu, ktorá popierala samotnú podstatu kresťanstva. Tak bola zničená svätyňa legendárneho lekára Asklepia a mnohé iné:

Ako ďaleko však boli od Apoštolovho ducha tí kresťania 4. storočia, ktorí vtedy, keď už nebolo nebezpečné byť kresťanom, obrátili svoju neosvietenú horlivosť proti tomuto pohanskému Soterovi (spasiteľovi). To ich Apoštol neučil (s. 345).

Pavol cestoval po vtedajšom antickom svete, ktorý je pre nás vzdialený nielen historicky, ale najmä duchovným a myšlienkovým prostredím. Atmosféru tej doby autor približuje aj živým opisom miest, vidieka, zvykov, prostredia, prírody. Čitateľ má tak možnosť vytvárať si určité predstavy o svete, v ktorom sa pohyboval veľký Apoštol. Jedna z jeho ciest bola nasmerovaná na Cyprus, ktorého osud prešiel mnohými hodnotovými výkyvmi. No čosi ostalo stále krásne:

Medzi najkrajšie stromy Cypru patrí cyprus, ktorý svojím menom do celého sveta rozniesol chýr svojej domoviny (s. 129).

Popri nádhere prírody, ale aj krásnych ľudských charakterov, si Pavol a jeho supútnici museli všimnúť takisto odvrátené hodnoty, ktoré vytváral a vytvára najmä človek. V antike si ľudia vytvorili určité alibi pre svoje neresti tým, že ich vykonávali na počesť bohov, ktorých pôvodné mysteriózne poslanie bolo úplne iné. *Afrodita* najprv ochraňovala krásu a lásku, no jej premena na zhýralú podobu znehodnocovala aj pôvodný obraz gréckej bohyně. Takto sa ľudia prezentovali a prezentujú ako potomkovia jedného z *Noemových* synov *Chama*, ktorého otec prekliat kvôli jeho nehanebnosti. Slovný obraz *synovia Chama* je zrejme jedným z večných, žiaľ, negatívnych archetypov ľudského správania sa. Podľa tejto interpretácie iba zničenie *Kartága*, kde žili tieto tradície starých Feničanov, zabránilo väčšiemu rozšíreniu týchto kultov, a tak ono známe *Kartágo musí byť zničené*, ktorým v rímskom Senáte končil každé svoje vystúpenie *Kato*, je večnou výstrahou ľuďom, ktorí nedbajú a porušujú elementárne základy mravnosti:

Nebola to Platónova Afrodita, grécka bohynia krásy a lahodnosti, ale zmyselná bohynia Astarte Feničanov, synov Chamových, so svojimi hnusnými mystériami, ktoré už dobyli Grécko a z Kartága by boli otrávil morovým dychom celý Západ, keby Rím nesplnil Prozreteľnosťou určenú úlohu svojím železným Carthaginem esse delendam (s. 130).

Sprítomňovanie a poľudšťovanie bohov sa v dejinách končilo tragicky. Tu si iba pripomeňme bojovne naladený ateistický komunistický režim, ktorý namiesto Boha postavil svojich vodcov. *Večne živý Lenin* je dodnes v mauzóleu na Červenom námestí v Moskve a stále rastie počet obyvateľov Ruska, ktorí sú za jeho normálne pochovanie, teda poľudštenie. Takmer podobný osud postihol Pavla a jeho druha *Barnabáša*. Podarilo sa im vyliečiť chromého a ľudia ich začali považovať za bohov, vyššieho a mohutnejšieho *Barnabáša* za *Dia* a nižší a fyzicky menej príťažlivý *Pavol* bol v ich predstavách posol bohov *Hermes*. Keď to obidvaja Apoštoli rozhodne odmietli a *Pavol* predniesol dokonca kázeň o tom, že takí bohovia neexistujú, ľudia zmenili svoj postoj. Podporovaní ortodoxnými Židmi vyhlásili oboch Apoštolov za podvodníkov a *Pavla* kameňovali takmer na smrť, ktorý v jej blízkosti vyslovil slová, pripomínajúce mu jeho vlastné zločiny páchané na kresťanoch v Jeruzaleme a najmä pri ukameňovaní *Svätého Štefana*, ktoré schvaľoval ešte ako *Šavol*: „*Štefan*, si spokojný so mnou? Zmieril som tvoju smrť?“ *Veď práve to bola skrytá bolesť jeho života*“ (s. 169).

Pavlove listy majú viacerých adresátov, ktorí sú najčastejšie označení vo forme geografických názvov v 3. páde – *Korinťanom*, *Galaťanom*, *Solúňanom* a pod. Práve osud *Galaťanov* je svojím spôsobom nezvyčajný, nakoľko išlo o ľudí, ktorí žili v helenizovanom prostredí pôvodných kmeňov Blízkeho východu. No *Galaťania* boli ľudia Západu, premiestnení na časť územia dnešného Turecka, ktoré v *Pavlových* časoch patrilo ako provincia do Rímskej ríše:

Galácia (Gália) bol veľmi široký pojem. Pôvodne bol kmeňovým označením Galov alebo Keltov. Ozajstní Galaťania boli zastúpení najmä medzi veteránmi keltskej légie (s. 156).

Geografické kódy základných svetových hodnôt sa museli preniesť do všetkých duchovných systémov. Ani si neuvedomujeme, keď hovoríme o miestach, ktoré ešte aj dnešnej generácii pripomínajú duchovne cenný objekt. V Rusku vybudovali na Juh od Moskvy *Nový Jeruzalem*, niektoré európske mestá majú svoje dvojčiky v Amerike. Axiologické póly dobrá a zla, Boha a diabla, majú takisto svoje geografické podoby. Aj prostredníctvom týchto hodnotových obrazov je posudzovaná činnosť *Pavla*:

On celé svetové dianie vidí nesené osobnými silami, ktoré pracujú pre Boha alebo proti nemu. Boh alebo satan! Tu Jeruzalem, tam Babylon! (s. 317).

Pavol vytváral podobu novej cirkvi, poukazoval a presviedčal o nových a večných hodnotách, pričom sa zákonite opieral o hodnoty kultúry, z ktorej vzišiel, teda zo židovskej a gréckej. Sám so svojimi stúpenkami pritom vytvoril sociálno-kultúrny a komunikačný model, ktorý bol analógiou pre podobné prelomové doby v budúcnosti. Pri konfrontácii starého snovým museli prísť konflikty, otrasy s veľkými a rozsiahlymi dôsledkami pre nasledujúce generácie:

Tak to bolo, keď sa vynoril kopernikovský systém za čias Galileiho. Aj v eschatológii kresťanstva treba rozlišovať dve veci: vieru v budúci príchod Krista a tradovaný apokalyptický rám (s. 327).

Jedným z veľkých oporných bodov rodiacej sa kresťanskej cirkvi bola oblasť Malej Ázie a najmä mesto *Efez*. V *Pavlovej* dobe to bola významná križovatka obchodných ciest, politických ambícií a rôznych duchovných hľadání. Vtedy sa dalo očakávať, že kresťanstvo v tomto regióne sa bude naďalej rozvíjať, bude posilňovať svoje pozície a ťažko sa dalo predpokladať, že dospeje do dnešného stavu. Jeden z dôvodov sa hľadá v tom, že keď kresťanstvo sa stalo oficiálnym náboženstvom, jeho vedúci predstavitelia už z mocenských pozícií vyvolávali konflikty, prenasledovali iných a vlastne doviedli pôvodnú ideu *Pavla* a jeho súčasníkov takmer k úplnému prepadu. *Pavlovo* veľké dielo v tomto kontexte zostalo takmer zničené, lebo jeho nasledovníci neplnili pôvodný odkaz *Krista*. A vlastne sa zopakoval známy model, keď človek si vytvára Boha na svoj obraz a nežije podľa obrazu Boha. Je to univerzálny archetyp egoistického sa správania človeka našej civilizácie:

Hrozná tragika spočíva v troch za sebou nasledujúcich heslách: „Veľká je Artemis!“ – „Veľký je Kristus!“ – „Veľký je Alah a jeho prorok!“ A dnes? Dnes aj Alah musel ustúpiť, dnes zmizol aj polmesiac (s. 438).

Literatúra

HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizaci. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers 2001.

KRASNYCH, V.V. *Etnopsycholingvistika i lingvokulturologija*. Moskva: Gnozis 2002

KRASKOVA, V.S. *Nasledniki Kremľa*. Minsk: Literatura 1998.

KUCHARČÍK, M. *Svätá zem*. Izrael: Herzlia 2010.

LOTMAN, J.M. *Text a kultúra*. Bratislava 1994.

MASLOVA, V.A. *Lingvokulturologija*. Moskva: Academia 2004.

PROCHOROV, J.E. *V poiskach koncepta*. Moskva: GIRJ A.S. Puškina 2004.

TRUBECKOJ, N.S. *Istorija. Kul'tura. Jazyk*. Moskva: Progress-Univers 1995.

VOROBJOV, V.V. *Lingvokulturologija. Teorija i metody*. Moskva: 1997.

Monastyr svjatoj Jekateriny. Paris: Edition Perseus 2008.

Анотация

В статье анализируются прецедентные имена эпохи раннего христианства, когда осуществлял свою миссионерскую деятельность св. Апостол Павел. Материалом для предлагаемого лингвокультурологического анализа послужила книга Й. Голцнера, в которой описана не только почти легендарная жизнь Апостола Павла, но в меньшей мере изображен культурно-исторический фон данной эпохи. В центре нашего внимания

находятся собственные имена, посредством которых дается оценка многих сторон деятельности Апостола Павла. При этом в книге в качестве прецедентных имен представлены известные деятели Древней Греции, но также и мыслители позднейших времен. Они воспринимаются как сопоставительный и оценочный фон для объективной и высокоположительной оценки деятельности главного персонажа книги.

„Táto štúdia bola vytvorená realizáciou projektu *Vybudovanie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“